

Den gamla vallstugans historia

I senare hälften på 1800-talet hade det i fiskeläget Bönan blivit så pass många kor att hamborna ansågo det vara lämpligt att anskaffa en vallkulla, som om somrarna skulle driva korna i vall. Sedan man var överens om att en vallkulla skulle anställas fattades beslut om att en vallstuga skulle uppföras. Stugan fick sin plats på den så kallade Böna sand. Stugan finns kvar än i dag, primitiv och anspråkslös som den alltid har varit. Stugan innehåller ett litet rum och en mörk förstuga. Såväl vedbod som wc saknas och ha alltid saknats. Den stackars vallkullan fick bära sig åt hur hon ville. Givetvis var det en oförlåtlig slöhet av hamborna att inte se till så att vallkullan fick ett vedlidor och en bekvämlighetsinrättning. Stugan gillrades upp i en hast och den har alltid varit kall som ett uthus.

Stugan var färdig men det var mycket svårt, ja, i början omöjligt att finna en vallkulla. Slutligen hyrdes stugan ut åt en gammal skomakare vid namn Gimbersson. Enligt uppgift var Gimbersson en duktig skomakare, men han söp friskt. Ej att undra på. På den tiden hade skomakarna i regel ganska knaggligt ställt och tillvaron i den kalla, mörka stugan gjorde inte sinnet ljusare. De lyckligaste och gladaste stunderna hade Gimbersson då han var full. Försupen av förstörd av reumatisk värk tillbringade Gimbersson sin sista tid på Gefle Alderdomshem. Vallstugan var invigd av en svärjande, supig skomakare.

I Hamrånge fanns en gammal vallkulla som hade en dotter vid namn Brita. Brita var svagt utrustad med förstånd men till vallkulla kunde hon duga. Hon kom till Bönan och i många år skötte Brita om bönabornas kor och det gjorde hon med den största heder. Många av tidningens läsare känna till Vallbrita lika bra som undertecknad, men för den uppväxande skärgårdsungdomen är Vallbrita en legendarisk figur.

Vallbrita var liten till växten och grovt byggd. Hon hade rödaktigt, stripigt hår som sälian kammades. Hon hade en grov basröst som kom bra till pass då hon skulle locka på korna. I sin vallhabit var Brita ryslig att skåda och en hel del skrämde hon med sitt utseende. I skogen var hennes klädes-

dräkt idel trasor. Gärna virade hon gamla säcktrasor om både kropp och ben. På sitt huvud hade hon först en rutig yllehalsduk och ovanpå den en halmhatt med stora brätten. Det röda, stripiga håret stod som en risbuske om huvudet.

På morgonen, så snart korna voro mjölkade, drevos de ned till Böna sand och där tog Brita hand om dem. Då koflocken, i regel 20—30 kor, var samlad, bar det iväg till skogen. Brita hade väl reda på de bästa betesplatserna. Hennes område var mycket vidsträckt. Ofta drev hon in korna även på Hilleskogen.

Ute i markerna fanns det faror som lurade på kossorna. Från Lillsjön leder ett like ned till havet. Diket går på ett ställe genom en mycket sank myr och där är diket bottenlöst. Det var en farlig fälla för korna och det hände att det fanns kor som blevo kvar i dyn. Om en ko gick ner sig i Stordiket sprang Brita för brännande livet ned till Bönan och kallade på hjälp. Några man, utrustade med rep, följde med upp till diket och efter en stunds arbete lyckades man i regel få upp kon ur dyn.

Från morgon till kväll följde Brita korna och någon matordning kunde det ju inte bli tal om. Hon måste hela sommaren leva på torrskaftning och i något dike fick hon släcka törsten.

Då det led mot kvällen drev hon hem korna, som sedan gingo hem var och en till sitt. Vallningen pågick från våren till hösten. För sitt arbete hade Brita dåligt betalt. Då hösten och vintern kom kunde hon inte leva på sommarförtjänsten. Hon måste skaffa sig förtjänst för att kunna existera. Lyckligtvis var Brita utrustad med affärsgeni. Några vintrar sålde hon polkagrisar. Med en karamellburk under armen begav hon sig iväg ut i gårdarna. Några vintrar sålde hon kaffebröd, som hon köpte av bagare Tjulin i Strömsbro. Detta var ett ganska ansträngande arbete. I tidig morgon gick hon den långa vägen till Strömsbro för att inköpa brödet. Hemkommen drog hon från gård till gård och

sålde bullar. Alla på såväl Bönan som Utvalnäs och Norrlandet hade ett ömmande hjärta för Brita. Då hon var ute på sina försäljningsturnéer förplågades hon rikligt med mat och kaffe. Brita kunde konsten att svälta när så påfordrades men hon kunde också äta för flera om det bar sig så. Många dagar hände det att hon åt en kraftig middag i både tre å fyra gårdar. Då medgav hon emellertid att hon var

propp mätt och att hon hade otäcka magplågor. Hon hade väl reda på mattiderna i de olika gårdarna. Efter maten eller kaffet ville hon gärna ha ett bloss. Hon var mycket begiven på att röka pipa men hade inte råd att hålla sig med riktig tobak, utan rökte torrade körsbärsblad. De utvecklade en vidrig stank och det var även Brita medveten om. Då hon skulle röka, satte hon sig därför framför spisen och blåste ut röken i askugnsluckan. För det mesta rökte hon ur ett piphuvud som saknade munstycke. Hon hade en panisk förskräckelse för eld och på piphuvudet hade hon alltid ett lock av

en kryddburk. På Gefleskogen var hon den vaksamme tomten och vid flera tillfällen varskodde hon om eldsvådor tillbud ute på skogen och räddade därigenom stora värden. Om vinterkvällarna när hon kom in i vallstugan vägrade hon många gånger inte elda ut, hon lade sig i kylan.

Brita var en djupt religiös person och i all synnerhet låg henne hednamsionen varmt om hjärtat. Hon berättade ofta en händelse som bevisar att bönen blir hörd:

— Jag var i tolvårsåldern då jag en vinter hade samlat in pengar till hednamsionen. På den tiden var det ju ont om pengar så det blev inte många ören i varje gård. För de små pengar jag lyckats samla ihop växlade jag in en tvåkrona och en morgon gav jag mig till posten för att skicka iväg pengarna. På natten hade det snöat varför det på landsvägen låg några tum nysnö. Tvåkronan hade jag inlindad i en näsduk. Då jag kom fram till posten var tvåkronan borta. Jag blev förtvivlad och hejdlöst gråtande gick jag ut på vägen för att leta, men att leta reda på en slant i nysnö var ju som att leta efter en synål i en höstack. Då jag kom halvvägs stannade jag mitt på vägen knäppte mina händer och med blickarna riktade mot himmeln bad jag. Bland annat sade jag: Gode Gud. Om du inte ger mig tillbaka tvåkronan kommer jag att aldrig mera samla in pengar till missionen. Då hörde jag plötsligt en röst som sade: Stå stilla och titta ned på landsvägen! Jag gjorde som rösten befället — jag och se, där låg tvåkronan.

Genomlycklig och jublande glad tog jag upp slanten varefter jag föll på knä i snön och tackade Gud som hade hört min bön. Under årens lopp har jag insamlat mycket pengar till missionen. I Böna kapell infann sig Brita vid varje högtidsstund. Hon var då klädd i svart kappa och svart schalet.

Stundom, då man gick förbi vallstugan hörde man sång och musik. Av en sommargäst hade Brita fått ett litet, tvåradigt dragspel. Det dragspelet var hon mycket kär i. På dragspelet spelade hon sånger och psalmer. Hon sjöng med en grov släpande röst.

En gång var hon också med på en dragspelstävling. I gamla arbetareföreningen skulle en stor dragspelstävling hållas. Arrangörerna kommo att tänka på att, om de kunde få Vallbrita att uppträda skulle de få ett fint dragplåster. De reste ut till Bönan och talade med Brita och underligt nog var hon inte ovillig att uppträda. Sedan några storspelare hade utfört sina presentationer fördes Brita in på scenen. Iförd sin svarta kyrkdress sjöng och spelade hon ett par sånger. Med skallande skratt och åskliknande applåder avtackades Brita. Arrangörerna hade inte räknat fel. Brita blev alla tiders dragplåster. För sitt uppträdande fick hon fuffiga fem kronor. Ett par dagar senare då jag träffade henne frågade jag om hon inte var nervös då hon skulle gå fram på scenen. Nej, inte alls, svarade hon. Jag hade bett

till Gud att han skulle hjälpa mig och därför kände jag ingen rädsla, men nog hade jag väntat mig mera än en fuffig femma.

Vackra sommarkvällar brukade Brita sätta sig ute på bron för att spela och sjunga och vid sådana tillfällen fattades det inte publik.

Såväl karamell- som brödförsäljningen gav Brita på båten. Hon slog sig i stället på att sticka halsdukar, strumpor osv., som hon lottade ut. Då Brita kom var det helt enkelt självklart att man skulle köpa lotter. Hon hade inte den minsta svårighet med att bli av med sina lotter. Alla, både fiskelägenas invånare och sommargästerna voro snälla och hjälpsamma mot Brita.

Vallbrita levde sitt liv i största ensamhet. Hon levde ett hederligt och rättskaffens liv. Sina sista levnadsår fick hon tillbringa på Alderdomshemmet i Gefle och helt säkert var denna tidsperiod den bästa i hennes liv. På Alderdomshemmet fick Brita mat, värme och den skötsel hon behövde.

I många år har Brita vilat under den gröna mattan på Gefle kyrkogård. Hon var den första men även den sista vallkullan på Bönan. På Vallbrita kan man tillämpa de ord general Sandels fälde om Sven Duva: Ett dåligt huvud hade han, men hjärtat det var gott. I bönen sökte hon alltid kraft och med bön gick hon över till den värld från vilken ingen återvänder.